

BEYPAZARI YÖRESİ GELENEKSEL KADIN GİYİMİNDE İŞLEMELİ ÇEVRE HIRKA ÖRNEKLERİ

Fatma YETİM¹

ÖZ

Tarihi süreçte Türk giyim kuşam kültürü çeşitlilik göstermiş ve kültürel mirasımız içinde önemli bir yer almıştır. Anadolu’da uzun yıllar boyunca yörelere özgü benimsenen giysilerde; biçim, teknik, renk, motif gibi süsleme özellikleri estetik bütünlük içinde kullanılmıştır. Kadın giysi süslemelerinde en çok işleme teknikleri uygulanmıştır. İnsanların giydiği ve kullandığı eşyaları güzelleştirme amacı ile yapılan işlemler; pamuk, keten, atlas, kadife, çuha gibi kumaş, keçe veya deri üzerine, sim-sırma ve renkli ipliklerle, çeşitli iğne teknikleri uygulanarak yapılan süslemelerdir. İşlemler toplumun duygularını, estetik değerlerini ve kültürel özelliklerini kuşaktan kuşağa aktaran el sanatlarındandır. Günümüzde geleneksel kadın giyim kuşam kültürü halen devam eden Beypazarı, Ankara’nın kendine özgü bir ilçesidir. Beypazarı yöresi geleneksel kadın giyiminde kumaşlar, renkler ve işlemler ön plandadır. Giysilerde işlemlerin iplik, teknik, motif ve renk açısından çeşitliliği fark edilir. Özel günlerde işlemeli geleneksel giysiler giyilir ve başa işlemeli çevre örtülür. Bu çevrelerin bordür şeklinde işlemeli kenarları ve köşe motifleri ile ön, arka ve kol kenarları süslenen pamuklu hırkalar yörede “çevre hırka” adıyla kullanılır. Araştırma, Beypazarı ilçesinde günümüze ulaşan geleneksel kadın giysileri ve işlemlerin incelenmesi, belgelenmesi ve kültürel özelliklerin gelecek kuşaklara tanıtılması açısından önem taşımaktadır. Bu çalışmada, geleneksel kadın giysileri ele alınmış, çevre, çevre hırkanın kullanımı ve işlemleri belirlenmiş, örnekler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Beypazarı, giyim, giysi, işleme, çevre, hırka

Yetim, Fatma. "Beypazarı Yöresi Geleneksel Kadın Giyiminde İşlemeli Çevre Hırka Örnekleri". *idil* 6.29 (2017): 401-422.

Yetim, F. (2017). Beypazarı Yöresi Geleneksel Kadın Giyiminde İşlemeli Çevre Hırka Örnekleri". *idil*, 6 (29), s.401-422.

¹ Doç. Dr. Gazi Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, El Sanatları Bölümü, fyetim(at)gazi.edu.tr

EMBROIDERED “ÇEVRE HIRKA” SAMPLES IN TRADITIONAL WOMAN APPAREL IN BEYPAZARI REGION

ABSTRACT

Within historical process, Turkish clothing culture has exhibited variety and taken a significant place in our cultural heritage. In the apparels adopted in Anatolia peculiar to these regions for many years, such decorating features as form, technique, colour and motive were used in an aesthetic integrity. In woman clothing decorations, embroidery techniques are applied the most. The embroidery applied to beautify the clothes people wear and the goods they use are the ornamentations made on such clothes as cotton, linen, satin, velvet and broadcloth, on felt and leather with silver gilt thread and colourful threads with various needle techniques. Embroidery is the handicraft arts conveying the feelings of a community, the aesthetic values and cultural characteristics from one generation to another. Still maintaining traditional woman clothing culture in the current time, Beypazarı is a special town of the city of Ankara. Beypazarı region comes to the forefront with its special clothes, colours and embroidery in traditional woman apparel. It is a striking feature that the variety of embroidery in clothes has in terms of thread, technique, motive and colour. Embroidery clothes are worn in special occasions and head is covered with an embroidered kerchief. Cotton cardigans decorated with the embroidered borders and corner motives of this kerchief on their front, back sides are called “çevre hırka” in the region. The current study is of importance in terms of investigating, documenting the traditional clothes and embroidery reaching to the current time in the town of Beypazarı and introducing them to the future generations. In the study, traditional woman apparel was examined, kerchiefs, the use of çevre hırka and its embroidery were determined and samples were presented.

Keywords: Beypazarı, apparel, embroidery, çevre, cardigan

1. GİRİŞ

İnsanoğlunun en önemli ihtiyaçlarından biri olan giyim, önceleri vücudu dış etkilerden korumak amacı ile ortaya çıkmış, toplumun kültürel ve sosyal yapısının değişmesi ile birlikte gelişmiştir.

Bütün toplumlarda giysi ile ilgili değer yargılarının, inançların, törelerin, üretilen obje, motif, renk ve biçimlerin oluşturduğu yapı, toplumların giysi kültürünü oluşturmuştur (Erden, 1998: 6).

Tarihi süreçte giyim, toplumun yaşadığı coğrafya, sosyo-ekonomik yapısı, kültürel değerleri, inançlar vb. etkiler ile değişiklik göstermiştir.

Tekstil ürünlerinin ilk çağlardan beri fiziksel ve sembolik işlevi olduğu gibi kişisel beğeniye göre estetik işlevi de vardır (Önlü, 2004: 85).

Türk giyim kuşam kültürü Anadolu ve çevresinde; malzeme, biçim, kullanım ve süsleme özellikleri ile kültürel miras içerisinde önemli bir yer almıştır. Anadolu kadın giysilerinin biçimsel özelliklerini yansıtan renk, doku, tekrar gibi tasarım öğeleri ustalıkla kullanılmıştır (Koç ve Koca, 2016: 239).

Giysiler, zaman içerisinde gelişim ve değişim göstermiş olup toplumun duygularını ve kültürel özelliklerini kuşaktan kuşağa aktararak “geleneksel” özelliğini kazanmıştır.

Anadolu’da yörelere özgü benimsenen ve kullanılan geleneksel giysiler, değişik süsleme özelliklerine sahiptir. Kadın giysilerinin biçimi, renkleri, motifleri ve güzelliği Anadolu insanının hayata bakışını yansıtır. Kadın giyim-kuşamı başa, bedene, ayağa giyilen giysiler, süslemeleri ve takıları ile bütünlük oluşturur (Tansuğ, 1997: 106).

Geleneksel giysilerde süsleme özelliklerini Koç ve Koca (2016: 243) işleme, dokuma, örgü, dikiş teknikleri, boya-baskı ve farklı malzemeler tutturularak yapılan süslemeler olarak sınıflandırmıştır.

İnsanların giydiği ve kullandığı eşyaları güzelleştirme amacı ile yapılan işleme, gergef veya kasnağa gerilen pamuk, keten, atlas, kadife, çuha gibi kumaş, keçe veya deri üzerine renkli iplikler, sim, sırma ve çeşitli iğne teknikleri ile yapılan el sanatlarındandır. Anadolu’da yüzyıllardan beri süregelen geleneksel giysiler ve işlemleri, Türk kültürünün yaşam biçimi, örf, adet ve gelenekleri içinde gelişmiştir.

Bilindiği gibi Türk sanatının öz kaynağı Orta Asya'dır. Osmanlı giyim geleneği Orta Asya giyim kültürünün devamı niteliğindedir. Gömlek, şalvar, entari, hırka vb. giysiler uzun yıllar giyilmiştir (Görünür, 2010: 11).

Türkler Anadolu'ya geldiklerinde çeşitli medeniyetlerin geliştirdiği dokuma ve işleme ortamı bulmuş, Selçuklular döneminde dokuma sanatında büyük gelişme göstermişlerdir. Anadolu'da Türk kadın ve kızları geleneklerine bağlı kalarak giysilerini renkli iplikler, sim, sırma işlemeli motiflerle süslemişlerdir.

Geçmişte işlemlerin Osmanlı dönemi yaşam biçiminden kaynaklanan ev eşyaları, giysiler ve giysileri tamamlayan parçalar şeklinde kullanım alanı olduğu bilinmektedir. Osmanlı toplumunda işlemler günlük yaşamda kullanılan örtüler, giyim kuşam, çadır ve askeri malzemeler olmak üzere çok geniş uygulama alanı bulmuş, özellikle giysilerde işleme sanatının incelikleri görülmüştür.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde farklı gelenek, görenek ve inançları olan toplumlar birlikte yaşamışlardır. İstanbul'un başkent olması, değişik kültürlerden işlemecilerin gelmesi, Bizans Sarayı çevresinde bulunan atölyelerin de etkisi ile çeşitli kumaş, iplik ve tekniklerle işlemler yapılmıştır (Barışta, 1995: 17).

Özellikle saray atölyelerinde yapılan işlemler kumaş ve iplik kalitesi, motif, kompozisyon, teknik ve renk özellikleri ile farklılık göstermiştir.

Fatih Sultan Mehmet zamanında İstanbul'da kurulan ve saray eşyalarını yapan "Ehl-i Hiref-i Hassa" denilen iki bin sanatkar çalışmış, bunlar arasında altın işleme yapanlar, simkeşanlar ve ipekçiler de bulunmuştur (Sürür, 1976: 14).

Ehl-i Hiref'in, II. Bayezid, Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman saltanatı zamanında çalışmalarını sürdürdüğü dönem belgelerinden anlaşılmaktadır. Osmanlı sanatı, padişah ve çevresinin himayesinde bulunan sanatçılar tarafından biçimlenmiştir (Çağman, 1988: 11).

Osmanlı İmparatorluğu döneminde saray bünyesinde kurulan nakışhanede mimari, cam, deri, ahşap, dokuma, işleme, çini, kitap, halı gibi farklı sanat dallarındaki ürünler için kompozisyonlar meydana getirilmiş, süsleme sanatları üslup birliği içinde çeşitli malzeme ve tekniklerle uygulanmıştır (Keçeci, 2008: 12).

Bu dönemde, öncelikle her türden iki boyutlu renkli sanat yapıtına verilen ve Osmanlıca sözcük olan "nakış", sonraları kumaş üzerine renkli ipliklerle yapılan süsleme için kullanılmaya başlanmıştır (Sözen ve Tanyeli, 1986: 170).

İstanbul'da yapılan işlemeli kumaş ve eşyalar, Türkler tarafından önemli günleri kutlamak üzere Batılı ülkelere hediye olarak gönderilmiştir. Saray işleme atölyelerinin ünü yayılmış ve Türk işlemeleri, Balkan ülkelerinde ticari ürünler arasına girmiştir (Gervers, 1982: 19).

Saray dışında işlemeler çarşı ve evlerde üretilmiştir. Çarşı işlemecileri, tarihte gelişme bakımından Ahi Teşkilatı, Lonca ve Gedik Teşkilatı, Esnaf Birliklerine bağlı sanat kolu halinde çalışmışlardır (Özbel, 1947: 5).

Çarşı işlemeleri yapan esnaf tarafından, erkek ve kadın giyimi, çeyiz, ev eşyası, sedir örtüleri, sofra nihaleleri, perdeler, silahlıklar, eğer takımları gibi işlemeli ürünler yapılmıştır.

Ev işlemeleri, geleneklere göre gelişmiş, çeyiz geleneği ile sürekliliği sağlanmıştır. İşlemeler teknikleri iyi bilen, evlere giderek öğreten işlemeci kadınlar tarafından devam ettirilmiştir (Eşberk, 1939: 70).

Eskiden kadınlar ve çeyiz hazırlayan kızlar el emeği, göz nuru ile işledikleri keseler, bohçalar, peşkirler, havlular, başörtülerine duygularını, ümitlerini, özlemlerini aktarmışlardır.

Osmanlı kadın giysilerinde; başlık, üstlük, çarşaf, entari, yelek, cepken, hırka, gömlek, şalvar, terlik üzerine işlemeler yapılmıştır. Kadın giysilerini tamamlayıcı olarak kullanılan başörtüsü, çevre, alın çatkısı (saç bağı), kaşbastı (tülbent vb.) peçe, yelpaze, kuşak, eldiven ve mendil işlemeleri en güzel örnekler arasında yer almıştır (Sürür, 1976: 23).

Bilindiği üzere sanat eserlerinin biçim ve içeriği toplum yapısından ortaya çıkar, bu eserlerin amacını, uygulanan tekniği toplumun ekonomik, kültürel ve teknik düzeyi tespit eder.

Türk işlemeciliğinin çok sayıda iğne tekniği olmakla birlikte pesent, hesap iğnesi, muşabak, balıksırtı, civankaşı, susma vb. iğneler işlemenin yüzü ve tersi aynı görüntüyü veren iğne teknikleridir. Yüzeysel pesent, aplike (kapama), kordon tutturma (yatırma), dival işi (mıhlama) ve tel kırma iğneleri yüzyıllar boyunca yaygın olarak uygulanmıştır (Barışta, 1999: 5).

Türk işlemelerinde hayvan motifleri İslamiyet'in kabulü, 15. yüzyıl sonuna kadar devam etmiştir. 16. yüzyılın başında meyve ve çiçek motiflerine geçilmiş, sembol olarak çintemani, bulut, hatayi ve rumi motifleri 17. yüzyılda da görülmüştür. 18. yüzyılda çiçek, kıvrık dallar, meyveler, fiyonklar ve vazolar, fiskiyeli havuzlar,

meyve ağaçları, bahçe mimarisi motifleri kullanılmıştır. 19. yüzyılda cami, türbe, çadır, insan, hayvan, gemi, müzik aletleri, bayrak, mızrak, portre işlemlerde yer almıştır (Berker, 1981: 6-12).

İşlemlerde genellikle çiçek, yaprak, meyve ve ağaç motiflerinden oluşan bitkisel motifler, doğadan stilize edilen ve en çok görülen karanfil, lale, gül, sümbül ve çeşitli çiçek motifleri işlenmiştir. Çiçeklerle birlikte kıvrımlı dallar üzerine çiçek yaprakları, asma yaprağı, tütün yaprağı yanı sıra küçük ve büyük yapraklar yerleştirilmiştir. Selvi, çınar, söğüt, hayat ağacı, bahar dalları sık görülen ağaç motifleri olmuştur. Bahçeli, çiçekli, ağaçlı evler, çadırlar, camiler, kemerler, kayıklar ve gemi üstü köşklardan oluşan mimari motiflerle en güzel işlemler süslenmiştir.

İşlemlerin kompozisyonları işlenen parçanın boyutları, biçimleri ve kullanıldıkları yerler dikkate alınarak hazırlanmıştır. Bir motiften oluşan ve birden fazla motifin düzgün, atlamalı, bağlantılı, geçmeli ve bir merkeze yönlendirilen sıralamalarla kompozisyonlar düzenlenmiştir (Barışta, 1995: 34).

Motifler görünüşlerine uygun renklerle birbirini tamamlamış, güzel bir yaratıcılıkla işlemlere özgü renklendirilmiştir. Eski işlemlerde doğal boyalardan elde edilen renkli ipliklerin çok çeşitli olduğu, altın ve gümüş rengi sim-sırma kullanıldığı görülmüştür.

Geleneksel giysiler yüzyıllarca basit kesim tekniğinde sürdürülmüş, kumaş desenleri, renkleri ve ustalıklı yapılmış işlemleri ile estetik değer taşımıştır. 17. yüzyıldan itibaren işleme teknikleri ve süsleme özelliklerinde Batı etkileri başlamıştır (Görünür, 2010: 17).

Bilindiği gibi Osmanlı toplumunda geleneksel kadın giysilerinin özellikle 19. yüzyılın sonuna doğru tamamen Avrupa etkisinde olduğu görülmüştür. Kadın giyimindeki değişikliklerde geçiş dönemi yaşanmış; giysiler geleneksel özelliklerini koruyanlar, geleneksel ve Batı etkili ve Batı tarzında olmak üzere üç evreden geçmiştir (Tezcan, 1998: 45).

Günümüzde geleneksel özelliklerini koruyan giysiler endüstrileşme ve modern toplum hayatının yaygınlaşması, yaşam şartları, kullanım kolaylığı gibi pek çok sebeple eski önemini yitirmiş, kaybolmaya başlamıştır. Bununla birlikte Anadolu'da geleneklerini ve giyim kuşam kültürünü sürdürmeye çalışan yöreler vardır. İşlemeli geleneksel giysiler yöresinin kültürünü yani halkın yaşam tarzını temsil eder. Ankara ili Beypazarı ilçesinde günümüze ulaşan işlemeli kadın giysileri renkleri, motifleri ile geleneksel giyim-kuşam kültürü örnekleridir.

Tarihi ve kültürel zenginlikleri ile bilinen Beypazarı, ahşap evleri, camileri, türbeleri, vadileri, el sanatları ve geleneksel kadın giyim-kuşam kültürü ile tanınan Ankara'nın kendine özgü bir turizm ilçesi olmuştur.

Beypazarı ilçesi, değişen sosyo-kültürel bir yapıya sahip olmasına rağmen, geleneksel kadın giyim kuşam kültürü varlığını sürdürmektedir (Aydın, 2004: 227).

Beypazarı yöresi geleneksel kadın giyiminde en belirgin özellik, giyim kuşam bütününde uyumdur. Kadın giyiminde kumaş rengi ve desenin, yazma ve oya renginin ince bir zevk ile birbirine uyumlu olmasına özen gösterilir (Güler ve Özdemir, 2006: 176).

Beypazarı'nda yöresel giysi don (şalvar) ve ışık kullanımı oldukça yaygın olup özellikle orta yaş ve üstü kadınlar günümüzde kullanırlar. Giysiler giyilen yere uygunluğu bakımından günlük ve yabanlık olarak çeşitlilik gösterir. Kadınlar ev, bağ ve bahçe işleri ile uğraşırken günlük giysi don (şalvar) ve ışık giyer, başlarına ince beyaz pamuklu tülbent örterler. Komşu, akraba ziyaretinde ipek, saten, kadife gibi kumaşlardan dikilmiş şalvar-ışık takımı yabanlık giysilerini giyerler. Ev dışına sokağa çıkarken baş ve vücutlarını saran, bürgü adı verilen büyük dikdörtgen şeklinde basma kumaştan başörtüsü kullanırlar.

Yöre halkı nişan, kına gecesi ve düğünlerde geleneksel işlemeli kadın giysileri olan bindallı kuyruklu (şalvar) ve elbise, haşlama (kordon tutturma tekniği) kuyruklu ve ağaçlık (şalvar), salta, yelek ve çevre hırka giyerler. Beale altın kuşak takılır. Bu giysilerin üzerine başlarına ince kumaşlardan, kare şeklinde altın ve gümüş rengi metal iplikler (sim sırma), altın ve gümüş rengi yassı tel ve renkli ipek ipliklerle işlemeli çevre örterler. Geleneksel Türk işleme teknikleri ile işlemeli başörtüsü çevrelerin işlemeli kenar ve köşe motifleri ile süslenecek dikilen hırkalar "çevre hırka" adıyla kullanılır.

Özgün değeri olan, gelenek ve görenekleri yansıtan bu işlemeli geleneksel giysiler, bohçalar ve sandıklarda korunur. Yakın bir geçmişe kadar çeyiz sandıklarında olan bu işlemler, gelenek ve göreneklerine duyarlı, bilinçli kişiler tarafından toplanarak koleksiyon ve müzeler oluşturulmaktadır. Beypazarı ev ve müzelerinde bulunan bu işlemlerin teknik, motif, renk açısından çeşitliliği fark edilmektedir.

Anadolu'da yüzyıllardan beri kullanılagelen geleneksel kadın giysilerinin kaybolmaya yüz tutması, bu örneklerin incelenip belgelendirilmesine, kültürel ve sanatsal özelliklerinin korunmasına duyulan ihtiyaç, bu konuda araştırmaların yapılması gereğini ortaya koymuştur.

Araştırma, Beypazarı ilçesinde günümüze ulaşan geleneksel kadın giysileri ve işlemlerin incelenmesi, belgelendirilmesi ve gelecek kuşaklara tanıtılması açısından önem taşımaktadır. Bu çalışmada, Beypazarı ilçesinde günümüze ulaşan geleneksel kadın giysileri ele alınmıştır. Bu giysilerin arasında çevre ve çevre hırkalar üzerinde durulmuş, kullanımı ve işlemleri belirlenmiştir. Yazılı kaynaklar ile yörede gözlem, inceleme ve karşılıklı görüşmeler yapılmıştır. Giysi fotoğrafları çekilmiş, örnekler sunulmuştur.

2. BEYPAZARI YÖRESİ İŞLEMELİ GELENEKSEL KADIN GİYSİLERİ

Türk halk giyim kuşamı kumaş, model, kalıp, birleştirme, astarlama gibi özelliklerinin yanı sıra süsleme ve işleme teknikleri ile çeşitlilik göstermiştir (Barışta, 1996: 491). Aynı kültür içinde yaşayan Anadolu insanının yaşam biçimleri yörelere göre değişiklik gösterir. Düğünlerde, bayramlarda, törenlerde yörenin geleneksel giyim kültürünü yansıtan kadın giysilerinde süslemelere önem verilmiştir. Özellikle renkli ipek iplikler, altın ve gümüş sim, sırma ve tel ile yapılan işlemler giysileri gösterişli biçimde süslemiştir.

Özel günler için hazırlanan süslemeli giysiler özellikle gelin ve düğün giysileri işlemleri ile dikkat çekicidir. İşlemlerin inceliği, güzelliği ve yoğunluğu giysilerin değerini etkiler. Genellikle kadife ve atlas kumaşlar üzerine dival işi bindallı giysiler, kordon tutturma tekniğinde sırma işi cepkenler, pamuklu dokumalar üzerine pesent, hesap iğnesi, muşabak, balıksırtı, sarma vb. iğne teknikleri ile çevreler işlenmiştir.

Beypazarı'nda bindallı kuyruklu, ağıçalık ve elbiseler adını üzerindeki işlemeli motiflerden alan geleneksel giysilerdir. Kadife veya atlas kumaş üzerine yaprak, çiçek ve ince kıvrımlı dal motiflerinden oluşan bitkisel bezemeler altın, gümüş ya da bakırdan çekilerek altın, gümüşle yaldızlanan metal iplikler veya metal bükümlü ipliklerle, dival işi tekniğiyle işlenmiştir. Bu giysilerde işleme motifleri serpme veya bütün yüzeyi kaplayan sıvama şeklinde yer almıştır (Yetim, 2009: 30).

Bindallı kuyruklu (şalvar) takımı: Bindallı kuyruklu düğünlerde yaygın olarak kullanılır. Genellikle bordo, mor ve yeşil, vişne çürüğü rengine ipek kadife ve çeşitli renklerde atlas kumaşlardan dikilen altın rengi metal ve bükümlü metal ipliklerle dival işi tekniği ile işlemeli don (şalvar), işlik ve ceket olmak üzere üç parçadan oluşur. Önce işlik, sonra şalvar ve üste ceket giyilir. Bele altın kuşak takılır, başa işlemeli çevre örtülür (Fotoğraf 1-3).

Fotoğraf 1. Bindallı işlik

Fotoğraf 2. Bindallı ceket

Fotoğraf 3. Bindallı kuyruklu şalvar

Bindallı ağışalık (şalvar) takımı: Günlük yaşamda kullanılan don ve işlik kesimi ile hazırlanan bordo, lacivert, mor kadife ve saten kumaşlardan altın renginde metal iplikler ile dival işi işlenmiştir. İşleme motifleri genellikle kuyruklu takım ile aynı özellikleri gösterir. Kuyrukludan farklı olarak ağ kısmı diz hizasında kesilir, ağışalık olarak adlandırılır. Paça uzunluğu ayak bileklerine kadar düz uzanır. Düğünlerde yakın akrabalar tarafından giyilir.

Bindallı elbise (entari): Genellikle kırmızı, bordo, mor ve lacivert rengi kadife kumaşlardan dikilmiş, yaka ön ortasında yırtmaçlı, altın ve gümüş rengi metal ipliklerle dival işi işlenmiş elbiselerdir. Bele altın veya gümüş kemer takılır. Anadolu'nun pek çok yöresinde görülen bu elbiselerin çeşitli modelleri ve işleme motifleri bulunur. Beypazarı'nda bindallı elbise genç kızlar ve yeni gelinler tarafından giyilir (Fotoğraf 4).

Fotoğraf 4. Bindallı elbise

Haşlamalı kuyruklu ve ağıçalık (şalvar) takımı: Düz veya desenli ipekli kumaşlardan dikilen kuyruklu ve ağıçalık giysilerde, işlik önü göğüs hizasında, kol kapaklarında altın veya gümüş rengi kordon desene göre tutturularak yapılan işlemeye “haşlama” adı verilir. Ön, yaka ve kol kenarlarında kaytan-hazır harç dikilir (Fotoğraf 5). Her kızın çeyizinde haşlamalı ağıçalık ve kuyruklu bulunması adetler gereğidir. Eskiden yapılan düğünlerde gelin kızlar, evinden çıkıncaya kadar ipekli kuyruklu don-ışlik ve salta giymiştir.

Salta (cepken) ve yelek: Beypazarı’nda işlemeli saltalar çoğunlukla siyah, kırmızı, yeşil, lacivert, mavi renklerde kadife ve çuha kumaştan, önü düz, kolları uzun, eteği bele kadar kısa ceketlerdir. Saltaların üzerinde altın ve gümüş rengi metal ipliklerin (sim-sırma) bükülmesi ile hazırlanan kordonlar desene göre üstten iplikle tutturularak işlenmiştir. İşlemeler yaka, kol, ön ve arka etek kenarlarında su şeklinde, ön parçalarda, arka ortasında ve kol ortasında su üzerinde büyük motifler yer alır. Bu motifler genellikle çiçekler, kıvrımlı dallar ve yapraklardan oluşur. Salta motifleri, kolsuz model olan yelekleri de süslemiştir. Salta ve yelekler ipekli şalvar ve işlikler üzerine giyilir, kenarlarını sim harç veya tığ ile örülmüş danteller süsler (Fotoğraf 6).

Fotoğraf 5. Haşlamalı ışık

Fotoğraf 6. Salta-cepken

Salta işlemleri yörede sırma işi veya salta işi olarak adlandırılır. İşlemlerde kuş gözü, kuş kanadı, badem, yaprak, gül, lale, diken, altın dizisi olarak adlandırılan motifler kullanılır (Yetim, 2007: 141).

Beypazarı'nda eskiden salta ve yelek işlemleri çarşıda “sırmacı” adıyla anılan erkekler tarafından işlenmiştir. Çarşı meslekleri içerisinde önemli yeri bulunan sırmacılık mesleği bugün tamamen kaybolmuştur (Coşkun, 1969: 337). Salta işlemleri evlerde kadınlar tarafından sürdürülmektedir.

Hırka: Yörede günlük ve özel günlerde kullanılan çeşitli kumaşlardan dikilen hırkalar görülmüştür. Hırka, yakasız, önü düz ve açık, uzun kollu, astarı ile yüz kumaşı arasında pamuk bulunan, verev dikişli bir çeşit ceket olup kadınlar tarafından giyilmiştir. Düz kumaşlardan dikilmiş, renkli ipek kordondan yapılmış oya ile su şeklinde kenarları süslü kısa hırkalar kullanılmıştır (Fotoğraf 7-8).

Fotoğraf 7. Hırka

Fotoğraf 8. Hırka

Başörtüleri: İşlemeli çevre ve tel kırma işi tülbentler kadınların giyim kuşamına ayrı bir güzellik katmıştır. Eskiden kız çeyizinde tel kırma işlemeli tülbent

yer almıştır. Gelin hamamı sonunda gelinin başına örtülen bu tülbente, hamam beyazı” ve işlemesine “şamaka işi” denilen tel kırma işlemeli başörtüsüdür. İşlemelerde kullanılan kırma tele yörede şamaka denilmektedir (Yetim, 2014: 12). Ayrıca tel kırma işlemeli renkli başörtüleri bulunmaktadır (Fotoğraf 19-10).

Fotoğraf 9. Tülbent, tel kırma

Fotoğraf 10. Başörtüsü, tel kırma

3. ÇEVRE, ÇEVRE HIRKA VE İŞLEME TEKNİKLERİ

El işlemeli çevrelerin en güzel örneklerinin başörtüsü olarak kullanıldığı yörede, çevre işlemleri ile süslenen, pamuklu dokumalardan dikilen hırkalar “çevre hırka” olarak adlandırılmaktadır (Fotoğraf 11, 11a).

Fotoğraf 11. Çevre hırka-ön

Fotoğraf 11a. Çevre hırka-arka

3.1. Çevre

Çevre, dört kenarı bordür biçiminde bezenmiş veya dört köşesinde motifler yer alması, keten, pamuklu dokumalar üzerine işlemeli örtü olarak tanımlanmıştır (Barışta, 1999: 203).

Çevre işlemeleri, motif ve kompozisyon bakımından, köşe motifleri ve kenarlarda bordür (su) düzeni ile ayrı bir özellik gösterir. Genellikle armağan olarak sunulan çevreler, süs eşyası olarak da kullanılmış, boyuna bağlandığı gibi belde kuşağa asılmıştır. Mendilden büyük, başörtüsünden küçük olan işlemeli çevrelerin boyutları 19. yüzyıldan itibaren büyümüş ve başörtüsü olarak değişik şekillerde kullanılmıştır.

Eskiden adetler gereği genç kızların çeyizinde olan, Beypazarı kadınlarının sandıklarında özenle koruduğu kıymetli eski çevreler bulunur. Geçmişte işlemeli çevreleri kadınlar başörtüsü, genç erkekler silahlığının üzerinde süsleme olarak kullanmışlardır.

Günümüz düğünlerinde bindallı giysiler ve değerli kumaşlardan haşlamalı kuyruklu ve ağıçalık don-işlik takımlar giyildiğinde işlemeli çevre omuzlara dökülecek biçimde başa örtülür. Ayrıca sağdıç giyiminde omuzlarda ikiye katlanmış işlemeli çevre kullanılır.

Çevre işlemeleri düz dokuma parçalar üzerine yapılmış, çoğunlukla altın ve gümüş rengi metal iplikler, yassı tel ve ipek iplik ile Türk işi pesent çeşitleri, hesap işi, sarma tekniği ve çeşitli iğne teknikleri ile işlenmiştir (Fotoğraf 12).

Geçmişte kadınlar tarafından “şamaka” olarak adlandırılan altın ve gümüş rengi yassı tel ile sarma tekniğinde çevre işlendiği yöre halkı tarafından ifade edilmektedir. Çevre işlemelerinde yassı tel yoğun olarak kullanılmış, ayrıca kenarları altın ve gümüş rengi metal ipliklerle örülmüş oyalarla süslenmiştir (Fotoğraf 13).

Fotoğraf 12. Çevre

Fotoğraf 13. Çevre

Türk işlemlerinde altın, gümüş ya da bakırdan çekildikten sonra altın ve gümüş ile yaldızlanan metal iplikler yoğun olarak kullanılmıştır. Metal ipliklerin ipek iplik üzerine bükülerek yapılan metal bükümlü iplik, halk dilinde sim olarak adlandırılan ve sırma adıyla bilinen gümüş çeşidi vardır (Barışta, 1999: 220).

Araştırma kapsamında incelenen çevrelerde genellikle ince pamuklu dokumaların kullanıldığı görülmüştür. Krem rengi pamuklu dokumalar üzerine altın, gümüş rengi metal iplikler, yassı tel ve renkli ipek, pamuk iplikler ile işlenen çevre motifleri, dört kenarı çeviren bordür biçiminde ve köşelerde yer alır. Çevrelerde bitkisel bezemelerde çiçekler, yapraklar, kıvrımlı dallar, ağaçlar ve fiyonklar yoğun olarak kullanılmıştır. Bu gün çeşitli müzelerde ve evlerde bulunan el işlemeli çevreler, geleneksel sanatlarımızdan olan işlemeciliğin etkileyici bir türünü tanıtmaktadır.

Pamuklu ipliklerden dokunan doğal renkli el dokumalarının kenarlarına ve köşelerine geleneksel işlemlerle motiflerin işlendiği çevrelerin dokuma rengi, zaman içinde koyulaşıp işleme ipliğinin doğal renkleri ile bütünleşerek işlemenin estetik özelliğini artırmıştır (Ulla, 1993: 16).

Çevre işlemlerinde motifler genellikle doğadan alınmış, doğadaki güzelliklerin yalın bir ifade ile yorumu çizgilere aktarılmıştır. Çevre işlemlerinde bitkiler, çiçekler, yapraklar özü bozulmadan stilize edilmiştir. Çevrelerin dört kenarını, bağlantılı ve çeşitli tekrarlamalarla sıralanan motifler su şeklinde çevrelemiştir. Köşe motifleri merkeze doğru yönlendirilmiştir.

Günümüze ulaşan bu çevrelerin kumaşlarında zaman, kullanma ve saklama şekli gibi sebeplerle sandık lekeleri ve yırtılmalar görülmüştür. Günümüzde eski işlemeli çevrelerin motif, renk ve desenlerinden yararlanılarak makine nakışlarında işlenen çevreler yaygın olarak kullanılmaktadır.

3.2. Çevre Hırka

Anadolu’da yaygın olarak giyilen hırka hakkında, Koçu (1969: 129) “dervişlerin giydikleri üst libası” ve “halkın cübbe altına veya gecelik entarisi üstüne giydiği, dize kadar uzun veya daha kısa pamuklu libas” şeklinde tanımlara yer vermiştir. Genellikle üste giyilen dikişli ve pamuklu hırka, astarı ile yüzü arasına istenilen incelikte pamuk tabakası konularak, düz veya baklava dikişi şeklinde dikilen kışlık giysi olarak açıklamıştır. Hırka kalıbı; geniş kollu, yakasız ve ön parçalarda bir sıra ilik düğme, yanlarda cep şeklinden oluşmuştur.

Geleneksel giyim kültürü biçim ve form bakımından aynı olan giysilerin kullanım işlevselliğini gösteren basit bir kesim şekli vardır. Giysilerin temel parçaları

ve ekleme yapılan parçalar geometrik şekilde kesilir. Dikdörtgen şekillerden oluşan temel parçalar üst giysi için ön, arka ve kol parçalarından oluşur (Şahin, 2016: 383).

Hırka, Anadolu’da yüzyıllar boyunca kadınlar ve erkekler tarafından yaygın olarak giyilmiştir. İstanbul’da hazır hırka dikip satan dükkanlar, Anadolu’ya hırka göndermiştir. Hırkalar pamuklu, kadife vb. çok çeşitli kumaşlardan, kullanım amacı, giyecek kişinin sosyal ve ekonomik durumuna göre dikilmiştir (Koçu, 1969: 130).

Barışta (1999: 213) hırkayı, “arasına pamuk konarak sırlanmış pazen, keten, mermerşahi vb. kumaştan yapılmış uzun kollu, yakasız ceket” şeklinde tanımlamıştır. Dikiş yerine “sırlanmış” ifadesini kullanmıştır.

Kadife, atlas ve ipek kumaştan dival işli hırkaların, kış mevsiminde giyilmek üzere içi pamuklu, yorgan dikişli (kapitone) modelleri vardır (Sürür, 1976: 20).

Ayrıca Koçu (1969: 168) “libade: dikişli pamuklu kısa hırka” tanımı ve geçen yüzyıl sonu modasından kadın hırkası olarak bilgi vermektedir. Astarı ve hırka kumaşı arasına konulan pamuk birlikte makinede verev şekilde dikilir, bu dikişler hırkanın arka ortasında balıksırtı şeklinde birleşir; kısa dik yakalı, eteği bel hizasında kısa ve kolları bol, ilik düğmesiz, önü açık biçimdedir. Ön, kol ve bel etrafı hazır harçlar ile süslenmiştir. Yazlıklarda sabah serinliğinde giyilmiştir.

Beypazarı yöresinde çevre hırkayı, yaz mevsiminde düğünlerde yeni gelinler ipekli kuyruklu, ağıcalık takımlar üzerine ve doğum yapan kadınlar loğusa yatağında giyerler. Beypazarı’nda krem renkli, ince pamuklu, dikişli kısa hırkalar, çevrelerin işlemeli kenarları ve motifleri, hırkanın ön, arka, kol kenarları ve omuzlara bordür (su) ve motifleri yerleştirilip dikilerek süslenmiş ve çevre hırka olarak adlandırılmıştır.

İşlemeli çevrelerin özellikle kenar suyunu oluşturan işlemeli kenarı, geometrik kesimde biçilmiş astar, pamuk ve hırka kumaşının üstüne yerleştirilip, üstten kısa aralıklarla birbirine paralel verev dikişlerle makinede dikilmiştir. İşlemeli ve dikişli ön, arka ve kol parçaları birleştirildikten sonra hırkanın bütün kenarları hazır harç dikilerek kenar süslemeleri tamamlanmıştır. Çeşitli motif renk ve tekniklerle işlemeli çevre hırka örnekleri fotoğraflarla sunulmuştur (Fotoğraf 14-20).

Başörtüsü çevre işlemelerinin hırka üzerinde kullanılması öncelikle dokumaları eskiyen çevrelerin işlemelerinin değerlendirilmesi düşüncesiyle tasarlanmış ilk çevre hırka örneklerinin, yöre halkı tarafından beğenilerek kullanıldığı ve yaygınlaştığı düşüncesine varılmıştır. Bununla birlikte işlemeli eşya türünde yapılan bu değişiklik süsleme konusunda moda etkisiyle, işlemelerin özünü bozmadan

yapılan yenilik arayışı olarak yorumlanabilir. Ayrıca işlemeli çevrelerin, ev süslemesi duvar panosu olarak yeni ürünlere dönüştürüldüğü görülmüştür.

Fotoğraf 14. Çevre hırka-ön

Fotoğraf 14a.Çevre hırka-arka

Fotoğraf 15. Çevre hırka-ön

Fotoğraf 15a. Çevre hırka-detay

Fotoğraf 16. Çevre hırka-ön

Fotoğraf 16a. Çevre hırka-arka

Fotoğraf 17. Çevre hırka-ön

Fotoğraf 17a. Çevre hırka-detay

Fotoğraf 18. Çevre hırka-ön

Fotoğraf 18a. Çevre hırka-detay

Fotoğraf 19. Çevre hırka-ön

Fotoğraf 20. Çevre hırka-ön

3.3. İşleme Teknikleri

İşlemeli çevreler dokuması, işleme tekniği, sim-sırma, iplik, renk, motif, kompozisyon özellikleri ile uyumlu bir bütünlük içinde değer kazanmıştır.

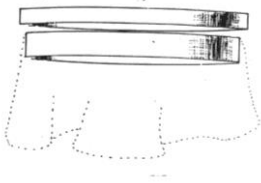
İpek, yün, keten, pamuk, metal iplikler kullanarak, çeşitli iğneler ve uygulama biçimleri aracılığıyla; keçe, deri, dokuma vb. üzerine yapılan bezemelere işleme denir (Barışta, 1995: 1).

İşleme teknikleri, işlemlerde kullanılan araç gereçler, ipliğin kumaşa işlenme şekli, iğne tekniği, motif özelliği, yöre adı gibi çeşitli özelliklere göre adlandırılmıştır.

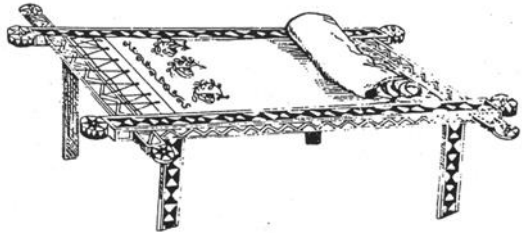
Çevre işlemlerinde, dokumanın iplikleri sayılarak veya çizilerek yapılan, dokumanın tersi ve yüzünde işlemenin aynı görüldüğü teknikler, Türk işleme iğne teknikleridir. Türk işi, hesap işi gibi geleneksel işleme tekniklerinin yapıldığı ipliği sayılabilen kumaşlar, işleme tekniğinin özelliklerine uygun olan, atkı ve çözgü ipliklerinin bir alt bir üst dokunduğu aynı kalınlık ve sıklıkta bezayağı dokumalardır. İşleme iplikleri işlenecek dokumanın incelik, kalınlık vb. özellikleri ve işleme tekniğine uygunluğuna göre seçilir.

İşlenecek yüzeyin gerilmesinde çoğunlukla gergef ve kasnak kullanılır. Kasnak, işlemenin kolay, hızlı ve düzgün yapılmasını sağlayan, iç içe geçen ve aralarından kumaş geçirilen iki çemberden meydana gelir. Dış çember iç çemberden büyüktür. Kumaş içte kalacak çemberin üstüne yerleştirilir. İkinci çember kumaşın üstüne geçirilerek gerilir. Çemberlerin birbirine temas ettiği yerlere kasnak bezi yerleştirilir (Şekil 1).

Türk işlemlerinin en güzel örnekleri genellikle gergefte işlenmiştir. Köşelerinden birbirine geçen çeşitli büyüklükte dikdörtgen ve kare şekil oluşturan çerçeveler, köşelerde tahta çivilerle tutturulur. Karşılıklı iki kenarlarda sabit gergef bezleri bulunur. Kumaş germede, delikli gergef bezleri kullanılır (Şekil 2).

Şekil 1. Kasnak (Sürür 1976: 33)

Şekil 2. Gergef (Sürür 1976: 33)

İşlemeye başlamadan önce desen çizilmiş veya işlemeye hazırlanmış kumaş kasnağa veya gergefe gerilir, işlemeyi yapan kişi kasnak veya gergef başına oturup, iplik geçirilen iğne sağ elde kumaşın (kasnağın-gergefin) üstünde, sol el ise kumaşın altında iğneyi yürüterek işleme tekniği uygulanır.

Çevre işlemlerinde Türk işi ve hesap işi iğne teknikleri; düz pesent, verev pesent, şekline göre pesent, gözeme, sarma, muşabak, mürver, balık sırtı, civankaşı, düz hesap, verev hesap iğnesi, ciğerdeldi iğne tekniklerinin yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir (Şekil 3-11).

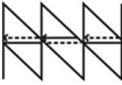
Şekil 3. Düz pesent

Şekil 4. Verev pesent

Şekil 5. Civankaşı

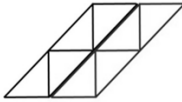
Şekil 6. Düz hesap iğnesi

Şekil 7. Verev hesap iğnesi

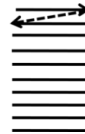
Şekil 8. Ciğerdeldi

Şekil 9. Muşabak

Şekil 10. Balıksırtı

Şekil 11. Düz sarma

Türk işi, ipliği sayılabilen yada sayılamayan kumaşlar üzerine desen çizilerek, iğne teknikleri desen ve kumaş özelliğine göre uygulanan, renkli iplik, sim, tel kullanılarak mürver tekniği dışında tersi ve yüzü aynı olan geleneksel işleme tekniğidir (Sain, 1995: 17). Hesap işi, atkı ve çözgü iplikleri aynı kalınlık ve sıklıkta

sayılabilen kumaşlar üzerine, renkli iplikler, sim, sırma, tel ile tersi ile kumaşın iplikleri sayılarak uygulanan,yüzü aynı görünüşte geleneksel işleme tekniğidir (Sain, 1987: 6).

Sarma ise, işleme ipliğinin desen çizgisinin bir tarafından diğer tarafına atılıp sarılan, arada boşluk kalmaması için yan yana sıralanan, tek başına işlendiği gibi başka iğne teknikleri ile birlikte uygulanabilen işleme tekniğidir.

4. SONUÇ

Anadolu'nun her bölgesinde olduğu gibi Beypazarı yöresinde de geleneksel kadın giysilerinin kullanımı değişmekle beraber işlemeli geleneksel giysilerin özel günlerde kullanımı devam etmektedir. Çevre hırka, eskiyen çevre işlemelerinin değerlendirilmesi amacıyla tasarlanmış, yöre halkı tarafından beğenilerek kullanılmış ve yaygınlaşmıştır. Çevre hırka, çoğunlukla yaz mevsiminde düğünlerde yeni gelinler tarafından ipekli kuyruklu, ağıçalık takımlar üzerine giyilir.

Çevre hırka geleneksel giysilerin endüstri devrimi sonrası gelişen yeni bir yaklaşımla örneklenmesi olarak yorumlanmıştır. İlçede bulunan işlemeli giysilerin, işlemeli çevre ve çevre hırka örneklerinin bilinçli bir şekilde korunması ve saklanması öncelikle ele alınması gerekli konudur.

Sanatsal gelişimin eski ile yeni arasındaki etkileşimden kaynaklandığı işlemeli geleneksel giysilerdeki bu çeşitliliğin, toplumun ihtiyaçlarını karşılayan estetik değer ve kültürel özelliklere göre oluştuğu görülmüştür.

Yöre halkının elinde bulunan yakın geçmişten kalan çevre hırkalar, teknolojinin sağladığı olanaklar, moda gibi çeşitli etkenlerle toplumun geleneksel yaşam biçimi, beğenisi ve estetik duygularından kaynaklanan değişiklik arzusu ile yeni arayışlara yöneldiğini göstermektedir.

Yörede geleneksel Türk işi, hesap işi, sarma, tel kırma vb. işleme teknikleri, motif, renk, kompozisyon açısından araştırma ve incelemelerinin yapılması, halkın geleneksel giyim-kuşam ihtiyaçlarına cevap verebilecek işleme atölyelerinin oluşturulması gerekliliği sonucuna varılmıştır.

Bu atölyelerde, toplumun değişen kültürel değerleri ve günün moda eğilimleri dikkate alınarak, geleneksel malzeme, motif, renk ve teknik birlikte kullanılıp, teknolojiyen yararlanılarak, görsellik ve estetik değer taşıyan işlemeli giysi tasarımlarına öncülük yapılması önerilir.

KAYNAKLAR

Aydın, Semiha. “Beypazarı Geleneksel Giyim-Kuşam Kültürü”. *Cumhuriyetin 80.Yılında Her Yönüyle Ankara*. Ankara: Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı Eğitim ve Kültür Dairesi Başkanlığı, (2004): 227-230.

Barışta, H. Örcün. *Türk İşleme Sanatı Tarihi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları No:201, 1995.

Barışta, H. Örcün. “Burdur Çeltikçi Arvalı’dan Damat Giyimi”. *Erdem Dergisi-Aydın Özel Sayısı*, 9.26 (1996): 491-498.

Barışta, H. Örcün. *Osmanlı İmparatorluğu Dönemi Türk İşlemeleri*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları: 2342, 1999.

Berker, Nurhayat. *İşlemeler*. İstanbul: Yapı Kredi Bankası Kültür ve Sanat Hizmetleri Topkapı Sarayı Müzesi: 6, 1981.

Coşkun, Sema. “Beypazarı Sırma İşlemeleri”. *Antropoloj Dergisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Yayınları, A.Ü. Basımevi, 4 (1969): 329-351.

Çağman, Filiz. “Kanuni Dönemi Osmanlı Saray Sanatçıları Örgütü Ehl-i Hiref”. *Türkiyemiz Dergisi*, İstanbul: Ak Yayınları, 54 (1988): 10-14.

Erden, Atilla. *Anadolu Giysi Kültürü*. Ankara: Duman Ofset, 1988.

Eşberk, Tevfik. *Türkiye’de Köylü El Sanatlarının Mahiyeti ve Ehemmiyeti*. Ankara: Yüksek Ziraat Enstitüsü Yayını No: 44, 1939.

Gervers, Veronica. *History of Technology and Art (the Influence of Ottoman Turkish Textiles and Costumes in Eastern Europa with Particular Reference to Hungary)*. Rolay Ontario Muzeum, (1982): 19-22.

Görünür, Lale. *Osmanlı İmparatorluğu’nun Son Döneminden Kadın Giysileri Sadberk Hanım Müzesi Koleksiyonu*. İstanbul: Mas Matbaacılık, 2010.

Güler, Mediha ve Özdemir, Melda. “Ankara İli Beypazarı İlçesi Geleneksel Kadın Giyimi”. *Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1 (2006): 174-186.

Keçeci, İlhan. *Türk Sanatı’nda Kompozisyon*. İstanbul: Pasifik Ofset, 2008.

Koç, Fatma ve Koca, Emine. Türk Halk Giyiminde Kullanılan Süslemelere Tipolojik Bir Yaklaşım. *İdil*, 5.19 (2016): 237-262. <http://www.idildergisi.com/>

Önlü, Nesrin. "Tasarımda Yaratıcılık ve İşlevsellik Tekstil Tasarımındaki Konumu". *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1.3 (2004): 85-95.

Özbel, Kenan. *El Sanatları IV. Eski El İşlemeleri. Kılavuz Kitaplar XII*. Ankara: Ulus Basımevi (C.H.P. Halkevleri Bürosu), 1947.

Sain, Bilge. *Hesap İşi El İşlemeleri*. Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları, 1987.

Sain, Bilge. *Türk İşi*. Ankara: G.Ü. Mesleki Eğitim Fakültesi Yayın No: 20, 1995.

Sözen, Metin ve Tanyeli, Uğur. *Sanat Kavramı ve Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1986.

Sürür, Ayten. *Türk İşleme Sanatı*. İstanbul: Ak Yayınları Süsleme Sanatları Serisi: 4, 1976.

Tansuğ, Sabiha. "Anadolu Giysileri". *Antik & Dekor Dergisi*. 39 (1997): 106-108.

Ther, Ulla. *Türk İşlemeleri Osmanlı Saray İşlemelerinden Anadolu Çeyiz Sandıklarına*. İstanbul: Yeni Çığır Kitabevi, 1993.

Tezcan, Hülya. "Osmanlı İmparatorluğu'nun Son Yüzyılında Kadın Kıyafetlerinde Batılılaşma". *Sanat Dünyamız Dergisi*, 37 (1998): 45-51.

Koçu, R. Ekrem. *Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*. Ankara: Sümerbank Kültür Yayınları, 1969.

Şahin, Yüksel. "Geleneksel Türk Giyim Kültürü ve 20. Yüzyılın Kesişme Noktası: Geometrik Kesim". *SDÜ ART-E Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi*, 7.19 (2016): 376-390. <http://www.sduarte.org>

Yetim, Fatma ve Kayabaşı, Nuran. "Traditionally Worn Embroidery Saltas (Short Jackets) in Beypazarı of Ankara". *Arts of Asia*, 37.3 (2007): 138-142.

Yetim, Fatma. "Embroidered Bindallı Garments Worn by Women The Town of Beypazarı, Ankara, Turkey". *Folk Life*, 47 (2009): 20-31.

Yetim, Fatma. "Beypazarı İlçesinde Tel Kırma İşlemeli Hamam Beyazı Tülbentler". *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, (2014): 12-19. <http://www.akademikbakis.org>